

26. Ders (24.2.1989 tarihli ders notu)

Dersin amacı:

- 1.Lazım fiillerin mastarlarının kullanılışının öğrenilmesi
2. Matematikte dört işlemin öğrenilmesi

Önce	Kable	قَبْلَ
Sonra	Bağde	بَعْدَ

Nesne almayan fiillere lazım fiil denir.

Lazım fiillere ait kullanım şekli: “Sonra” veya “önce” kelimesiyle kullanırken fiilin mastarının başına el (أل) takısı gelir.

مَاذَا فَعَلَ مَازِنْ بَعْدَ النُّهُوضِ عَنِ الطَّوَلَةِ؟
Mâzâ feale Mâzin bağde’n-nuhûdi ani’t-tâvileti?
Mazin masadan kalktıktan sonra ne yaptı?

مَاذَا فَعَلَ مَازِنْ بَعْدَ الدُّخُولِ فِي الْمَطْبَخِ؟
Mâzâ feale Mâzin bağde’d-duhûli fi’l-matbahi?
Mazin mutfağa girdikten sonra ne yaptı?

مَاذَا فَعَلَ مَازِنْ بَعْدَ الذَّهَابِ إِلَى الْمَطْبَخِ ؟

Mâzâ feale Mâzin bağde'z-zehâbi ile'l-matbahi?

Mazin mutfağa gittikten sonra ne yaptı?

مَاذَا فَعَلَ مَازِنْ بَعْدَ الْخُرُوجِ مِنَ الْغُرْفَةِ ؟

Mâzâ feale Mâzin bağde'l-hurûci mine'l-gurfeti?

Mazin odadan çıktıktan sonra ne yaptı?

مَاذَا فَعَلَ مَازِنْ بَعْدَ الْجُلُوسِ عَلَى الْكُرْسِيِّ ؟

Mâzâ feale Mâzin bağde'l-culûsi ale'l-kursiyyi?

Mazin sandalyeye oturduktan sonra ne yaptı?

مَاذَا فَعَلَ مَازِنْ قَبْلَ الْخُرُوجِ مِنَ الْغُرْفَةِ ؟

Mâzâ feale Mâzin kable'l-hurûci mine'l-gurfeti?

Mazin odadan çıkmadan önce ne yaptı?

مَاذَا فَعَلَ مَازِنْ قَبْلَ النَّهْوضِ عَنِ الْفِرَاشِ ؟

Mâzâ feale Mâzin kable'n-nuhûdi ani'l-firâşi?

Mazin yataktan kalkmadan önce ne yaptı?

مَاذَا فَعَلَ قَبْلَ الذَّهَابِ إِلَى الْمَدْرَسَةِ؟

Mâzâ feale kable'z-zehâbi ile'l-medraseti?

Okula gitmeden önce ne yaptı?

رَأَيْتُهُ بَعْدَ الذَّهَابِ إِلَى أَنْقَرَةَ

Raeytuhû bağde'z-zehâbi ilâ Ankara

Onu Ankara'ya gittikten sonra gördüm.

(Bir erkekten bahsediliyor)

رَأَيْتُهَا قَبْلَ الذَّهَابِ إِلَى أَنْقَرَةَ

Raeytuha kable'z-zehâbi ilâ Ankara

Onu Ankara'ya gitmeden önce gördüm.

(Bir kadından bahsediliyor)

SAYILAR

Konuşma dilinde kırmızı harfler telaffuz edilmez.

Sıfır	Sıfrun	صِفْر	٠
Bir	Vâhidun	وَاحِدٌ	١
İki	İsnâni	إِثْنَانِ	٢
Üç	Selâsetun	ثَلَاثَةٌ	٣
Dört	Erbaatun	أَرْبَعَةٌ	٤
Beş	Hamsetun	خَمْسَةٌ	٥
Altı	Sittetun	سِتَّةٌ	٦
Yedi	Seb'atun	سَبْعَةٌ	٧
Sekiz	Semâniyetun	ثَمَانِيَةٌ	٨
Dokuz	Tis'atun	تِسْعَةٌ	٩
On	Aşaratun	عَشْرَةٌ	١٠

MATEMATİKTE DÖRT İŞLEM

TOPLAMA

Toplama işleminde (و :ve) ifadesi kullanılır. Sonucun en sola yazıldığına dikkat edin. Arapça rakamları sağdan sola okuyun

$٢ = ١ + ١$ وَاحِدٌ وَ وَاحِدٌ : اِثْنَانِ
Vâhidun ve vâhidun: İsnâni
$1+1=2$

$٣ = ١ + ٢$ اِثْنَانِ وَ وَاحِدٌ : ثَلَاثَةٌ
İsnâni ve vâhidun: Selâsetun
$2+1=3$

$٤ = ١ + ٣$ ثَلَاثَةٌ وَ وَاحِدٌ : أَرْبَعَةٌ
Selâsetun ve vâhidun: Erbaatun
$3+1=4$

$٤ = ٢ + ٢$ اِثْنَانِ وَ اِثْنَانِ : أَرْبَعَةٌ
İsnâni ve isnâni: Erbaatun
$2+2=4$

ثَلَاثَةٌ وَ اِثْنَانِ : خَمْسَةٌ $5=2+3$

Selâsetun ve isnâni: Hamsetun

$$3+2=5$$

وَاحِدٌ وَ اَرْبَعَةٌ : خَمْسَةٌ $5=4+1$

Vâhidun ve erbaatun: Hamsetun

$$1+4=5$$

İşlemde toplanan sayılardan birini sorma:

وَاحِدٌ وَ كَمْ خَمْسَةٌ؟ $5 = ? + 1$

Vâhidun ve kem hamsetun?

1'le kaçın toplamı 5 eder?

Kaç?	Kem	كَمْ؟
Eşittir,eder.	Tusâvî	تُسَاوِي

ثَلَاثَةٌ وَ ثَلَاثَةٌ تُسَاوِي سِتَّةً $6=3+3$

Selâsetun ve selâsetun tusâvî : sitteten.

3 artı 3, 6 eder.

Not: Aşağıda (اِثْنَانِ تَسَاوِي سِتَّة Tusâvî: Eşittir) kelimesinden sonra gelen sayının (en) sesiyle bittiğine dikkat edin.

اِثْنَانِ وَ اَرْبَعَةٌ تَسَاوِي سِتَّةً $6 = 4 + 2$
İsnâni ve erbaatun tusâvî: sitteten
$2 + 4 = 6$ 2 artı 4, 6 eder.

İşlemde toplanan sayılardan birini sorma:

اِثْنَانِ وَ كَمْ تَسَاوِي سِتَّةً ؟ $6 = ? + 2$
İsnâni ve kem tusâvî sitteten?
2 ile kaçın toplamı 6 eder?

İşlem sonucunu sorma:

كَمْ تَسَاوِي سِتَّةً وَ وَاحِدٌ ؟ $? = 1 + 6$
Kem tusâvî sittetun ve vâhidun?
6 artı 1 kaç eder?

سِتَّةً وَ وَاحِدٌ تَسَاوِي سَبْعَةً $7 = 1 + 6$
Sittetun ve vâhidun tusâvî seb'aten.
6 artı 1, 7 eder.

أَرْبَعَةٌ وَثَلَاثَةٌ تُسَاوِي سَبْعَةً $7 = 3 + 4$

Erbaatun ve selâsetun tusâvî: Seb'at^{en}.

4 artı 3, 7 eder.

أَرْبَعَةٌ وَ أَرْبَعَةٌ تُسَاوِي ثَمَانِيَةً $8 = 4 + 4$

Erbaatun ve erbaatun tusâvî semâniyeten.

4 artı 4, 8 eder.

سَبْعَةٌ وَ اِثْنَانِ تُسَاوِي تِسْعَةً $9 = 2 + 7$

Seb'atun ve isnâni tusâvî: Tis'aten

7 artı 2, 9 eder.

ثَمَانِيَةٌ وَ وَاحِدٌ تُسَاوِي تِسْعَةً $9 = 1 + 8$

Semâniyetun ve vâhidun tusâvî: Tis'aten.

8 artı 1, 9 eder.

Mastar	Emir	Muzari (Şimdiki z)	Mazi (geçmiş zaman)
عَدَّ	عُدَّ	يَعُدُّ	عَدَّ
Add	Udde	Yeuddu	Adde
Saymak	Say	Sayıyor	Sayı saydı

أَنَا أَعُدُّ الْآنَ مِنْ وَاحِدٍ إِلَى عَشْرَةٍ

Ene euddu'l-âne min vâhidin ilâ aşratin.

Şimdi 1'den 10'a kadar sayıyorum.

مَاذَا فَعَلْتُ تَوَّأ؟

Mâzâ fealtu tavvan?

Demin ne yaptım?

عَدَدْتُ مِنْ وَاحِدٍ إِلَى عَشْرَةٍ

Adedtu min vâhidin ilâ aşratin

1'den 10'a kadar saydım.

ÇIKARTMA

Çıkartma işleminde (مِنْ :min): -den, -dan ifadesi kullanılır.

وَاحِدٌ مِنْ عَشْرَةٍ تُسَاوِي تِسْعَةً ۹=۱۰-۱
Vâhidun min aşaratın tusâvî tis'aten.
1, 10'dan çıkınca, 9 eder. $10-1=9$

إِثْنَانِ مِنْ تِسْعَةٍ تُسَاوِي سَبْعَةً ۷=۹-۲
İsnâni min tis'atın tusâvî seb'aten.
2, 9'dan çıkınca 7 eder. $9-2=7$

“Eşittir, eder ” kelimesini kullanmadan üstteki cümleyi söylemek istersek:

إِثْنَانِ مِنْ تِسْعَةٍ سَبْعَةً ۷=۹-۲
İsnâni min tis'atın seb'atun.
$9-2=7$

İşlemden kendisinden sayı çıkarılan sayıyı sorma:

إِثْنَانِ مِنْ كَمْ ثَمَانِيَّةً ؟ ۸=۲- ؟
İsnâni min kem semâniyetun?
Kaçtan 2 çıkarsa 8 eder?

اِثْنَانٍ مِنْ عَشْرَةٍ تُسَاوِي ثَمَانِيَةً . ١٠-٢=٨

İsnâni min aşratin tusâvî semâniyeten

10'dan 2 çıkarsa 8 eder. $10-2=8$

ثَلَاثَةٌ مِنْ عَشْرَةٍ سَبْعَةٌ ١٠-٣=٧

Selâsetun min aşratin seb'atun.

$10-3=7$

ثَلَاثَةٌ مِنْ عَشْرَةٍ تُسَاوِي سَبْعَةً ١٠-٣=٧

Selâsetun min aşratin tusâvî seb'aten.

10'dan 3 çıkarsa 7 eder.

Çıkartmanın sonucunu sorma:

كَمْ تُسَاوِي خَمْسَةٌ مِنْ تِسْعَةٍ ؟ ٩-٥= ؟

Kem tusâvî hamsetun min tis'atin?

9'dan 5 çıkarsa kaç eder?

خَمْسَةٌ مِنْ تِسْعَةٍ أَرْبَعَةٌ ٩-٥=٤

Hamsetun min tis'atin erbaatun.

9'dan 5 çıkarsa 4 eder. $9-5=4$

İşlemede kendisinden sayı çıkarılan sayıyı sorma:

ثَلَاثَةٌ مِنْ كَمْ سِتَّةٌ ؟ ٣-؟=٦

Selâsetun min kem sittetun?

Kaçtan 3 çıkarsa 6 eder? (6 kalır)

ثَلَاثَةٌ مِنْ تِسْعَةٍ تُسَاوِي سِتَّةً ٩-٣=٦

Selâsetun min tis'atin tusâvî sitteten

9'dan 3 çıkarsa 6 eder.

ÇARPMA

Çarpma işmeninde (Fî) ifadesi kullanılır.

“Fî ” ifadesi (اِثْنَانِ :İsnâni 2) rakamının başına gelirse onu

(اِثْنَيْنِ isneyni) şekline çevirir. Diğer rakamların başına gelince de onların son harflerini esreler.

وَاحِدٌ فِي وَاحِدٍ وَاحِدٌ $1 \times 1 = 1$
Vâhidun fî vâhidin: vâhidun
$1 \times 1 = 1$

وَاحِدٌ فِي وَاحِدٍ تَسَاوِي وَاحِدًا $1 \times 1 = 1$
Vâhidun fî vâhidin tusâvî vâhiden
1 kere 1, 1 eder.

اِثْنَانِ فِي اِثْنَيْنِ اَرْبَعَةٌ $2 \times 2 = 4$
İsnâni fî isneyni erbaatun
$2 \times 2 = 4$

اِثْنَانِ فِي اِثْنَيْنِ تَسَاوِي اَرْبَعَةً $2 \times 2 = 4$
İsnâni fî isneyni tusâvî erbaaten
2 kere 2, 4 eder. $2 \times 2 = 4$

ثَلَاثَةٌ فِي ثَلَاثَةٍ تُسَاوِي تِسْعَةً $9 = 3 \times 3$

Selâsetun fî selâsetin tusâvî tis'aten.

3 kere 3, 9 eder. $3 \times 3 = 9$

اِثْنَانِ فِي أَرْبَعَةٍ ثَمَانِيَّةً $8 = 4 \times 2$

İsnâni fî erbaatin semâniyetun

$2 \times 4 = 8$

ثَلَاثَةٌ فِي اِثْنَيْنِ سِتَّةً $6 = 2 \times 3$

Selâsetun fî isneyni sittetun.

$3 \times 2 = 6$

خَمْسَةٌ فِي اِثْنَيْنِ عَشْرَةً $10 = 2 \times 5$

Hamsetun fî isneyni aşratun

$5 \times 2 = 10$

خَمْسَةٌ فِي اِثْنَيْنِ تُسَاوِي عَشْرَةً $10 = 2 \times 5$

Hamsetun fî isneyni tusâvî aşraten

5 kere 2, 10 eder.

اِثْنَانٍ فِي خَمْسَةِ عَشْرَةَ $10 = 5 \times 2$

İsnâni fî hamsetin: aşratun

$$2 \times 5 = 10$$

BÖLME

Bölme işleminde (عَلَى Alâ) ifadesi kullanılır.

“Alâ” ifadesi (اِثْنَانٍ İsnâni : 2) rakamının başına gelirse onu

(اِثْنَيْنِ isneyni) şekline çevirir. Diğer rakamların başına gelince de onların son harflerini esreler.

عَشْرَةَ عَلَى اِثْنَيْنِ خَمْسَةَ $5 = 2 / 10$

Aşratun alâ isneyni : hamsetun

$$10 / 2 = 5$$

ثَمَانِيَةَ عَلَى اِثْنَيْنِ اَرْبَعَةَ $4 = 2 / 8$

Semâniyetun alâ isneyni: erbaatun

$$8 / 2 = 4$$

تِسْعَةَ عَلَى ثَلَاثَةِ ثَلَاثَةَ $3 = 3 / 9$

Tis'atun alâ selâsetin: selâsetun

$$9 / 3 = 3$$

Bölen sayıyı sorma:

$5 = ? / 10$ عَشْرَةٌ عَلَى كَمْ خَمْسَةٌ؟
Aşratun alâ kem : hamsetun?
10 kaç bölünürse 5 eder?

$5 = 2 / 10$ عَشْرَةٌ عَلَى اثْنَيْنِ خَمْسَةٌ.
Aşratun alâ isneyni : hamsetun
10, 2'ye bölünürse 5 eder.

$2 = 5 / 10$ عَشْرَةٌ عَلَى خَمْسَةِ اثْنَانِ (تُسَاوِي اثْنَيْنِ)
Aşratun alâ hamsetin isnâni (Tusâvî isneyni)
$10/5=2$ (10, 5'e bölünürse 2 eder.)

$2 = 4 / 8$ ثَمَانِيَةٌ عَلَى أَرْبَعَةِ اثْنَانِ (تُسَاوِي اثْنَيْنِ)
Semâniyetun alâ erbaatin isnâni (tusâvî isneyni)
$8/4=2$ (8, 4'e bölünürse 2 eder.)

Kaynak:

İstanbul Üniversitesi emekli okutmanı Mustafa Seçkin'in derslerinde tuttuğum notlardan derlemedir. Mustafa Seçkin hakkında bilgi için tıklayınız:

http://www.istanbul.edu.tr/edebiyat/bolum_sayfasi/dogudilleri/emektar_hocalar.htm

<http://www.istanbuldakianadolu.com/istanbul/fethi-gemuhluoglunu-mustafa-seckinle-tanimak/>

Hazırlayan: Enise Sema Gonca

Temmuz - 2011

araphocam@yahoo.com

Tüm dosyalar için tıklayın:

<http://www.materyal.org.tr/arapca/dosyalar.php?uk=380000>